

IGOR SAHNOVSKI

SLOBODA U KRVI

S ruskog preveo

Dušan Patić

**Čarobna
knjiga**

PRVI DEO

LJUBAVNICI VAN GRANICA

trudiću se koliko mogu da ti popustim
i ti meni po mogućnosti popuštaj
u protivnom oteće nam naš ad
i podmetnuti njihov raj¹

1

Do skorašnjeg kraja sveta preostalo je manje od pola godine, no niko se nije naročito pripremao a pogotovo nije žurio. Običan građanin, naviknut na krajeve sveta od malih nogu, svejedno je svako jutro morao da ustane za posao i da svakodnevno na neki način proživi svoj poseban život.

Leto u gradu se neprimetno, kao siročće prikralo duž zidova pod plavičastim skladnim krovom. Ali zato se u jesen odigraše nečuveni događaji, koje nije moguće ne spomenuti.

Prvo, ovaj svet je naprasno napustio istaknuti i izvanredni zamenik gradonačelnika N. Grezin, koji je još juče bio odgovoran za svu gradsku trgovinu, religiju i kulturu.

Smrt nije bila blagovremeno sankcionisana – Grezin je umro u svojoj kući za vreme večere, zadavivši se kuvanom cveklom. Već

¹ Boris Kočežšvili (1940) – pesnik, umetnik. (Prim. prev.)

iste noći štampa Više instance je objavila: „Žestoka iznenadna bolest istrгла je iz naših redova...“

Međutim nezavisni novinar D. Kruger (uzgred rečeno, dvaput osuđen za klevetu) pronašao je način da iznenadi neutešnu udovicu na izlazu iz salona pogrebne kozmetologije. Pokazao joj je neidentifikovanu legitimaciju crvene boje, a gospođa Grezina, pozelenivši od straha, uzviknula je da cveklu nije kuvala ona, nego gadura jedna od kućne pomoćnice – evo neka sada sama ide pred sud!

No na kraju pred sud je bio izveden nezaposleni kamikaza Kruger, zbog toga što je razglasio po celom ruskom internetu sramotnu cveklastu verziju i na taj način potpao pod najnoviji član zakona zbog vređanja osećanja biračkog tela.

Odobrena pogrebna trasa pružala se duž Lenjinskog prospekta, zbog čega su deo između Ulice Jurija Gagarina i Trga ustanka u potpunosti zatvorili, a obližnje trotoare očistili na tri dana od pešaka i oprali hlornim krečom.

Tokom čišćenja bila je razjurenjena mala grupa sredovečnih žena, koje su nadzirale ulaz u piljarnicu, zahtevajući maksimalnu kaznu za Krugera, sve do doživotne frustracije: gotovo da nijedna od njih nije znala šta je to, ali su tačno znale šta je – pravedno. Ne naročito utučene rasterivanjem, žene su kupile u novinarnici novi broj „Hriščanskog orakula“² i otišle što dublje od bulevara, u maleno zeleno opštinsko dvorište – sedele su tamo na klupi pored gvozdenih ljuljaški i čitale naglas horoskope, skinuvši papuče i polucipele s oblikih bosih nogu.

Stanovnici kuća na Lenjinskom prospektu, čiji su prozori gledali na kolovoz, proživljavali su smrt zamenika gradonačelnika

² Orakul – prorok (iron.); proročište u antičko doba. (Prim. prev.)

s naročitom napetošću. Stvar je u tome da se na sahrani mogao pojaviti predstavnik Više instance, i zbog toga je, dabome, odlučeno da se svi prozori i pročelja opasno lociranih zgrada bez odlaganja prekriju neprobojnim pogrebnim dekorom kao štit. Stanare su obavestili o njihovom dobrovoljnom безусловnom odricanju da izlaze na balkone, da otvaraju prozore i napuštaju stanove.

Nažalost, samu ceremoniju, kažu, grandioznu, videli su samo oni koji su još uključivali televizore, bez obzira na rastuću duhovnu dažbinu. Po pričanju, posebno upečatljivo je izgledala povorka pravoslavnih bajkera, koja je bila na začelju blistave procesije.

2

Drugi događaj nije bio toliko zvučan, ali beše takođe upečatljiv.

Običan građanin rastao se zauvek sa ženom jer se ona bezočno šutirala. Pa dobro bi bilo da je samo jedanput nekog slučajno šutnula na nervnoj bazi – i dosta. Ali ne, nije samo jednom. I nije bilo koga, nego svog rođenog muža. Premda je posle prvog neuspelog pokušaja mogla da se predomisli i prekine.

Dogodilo se to jedne subotnje večeri. Muž, koji se prezivao Turbanov (ona ga je uvek zvala po prezimenu), samo je malo prilegao na divan i počeo da ponovo čita ili Svifta ili Ronina – on ih je stalno nanovo čitao – a njegova žena Aljbina, psujući kao najgora prostakuša vlastiti život, oštrim korakom išla je kroz čitav stan, od kuhinje do divana, i ništa nije slutilo na zlo.

Aljbinino psovanje je, bez obzira na temu, podrazumevalo da je u svakom pogledu obavezno kriv Turbanov i da joj se on

suprotstavlja. No te zlosrećne subote on je pre bio na suprotnom kraju, a ako se i raspravljao sa ženom, činio je to onda krajnje oprezno (budući da drukčije ne vredi), ne računajući energično odbijanje karfiola, koji je Aljbina kuvala svaki dan.

Jednom rečju, na petom ili šestom odlučnom prilasku od kuhinje do divana Aljbina neočekivano zamahuje levom nogom – baš kao pljunuti Ronaldo pre penala – i iz sve snage šuta Turbanova u predeo bedra. Međutim, loše procenivši, ne pogađa bedro, već drvenu stranicu divana. Bol, ridanje, zatvoreni prelom noge.

Potom oni još dugo – kao nad posebno dragim stvorenjem – uzdišu, tresu se i ne mogu da se nadišu iznad te nesrećne levice s oguljenim pedikirom, zasute gipsom i povijene u stari zavoju. I da, naravno, ližu davnašnje Aljbinine rane: brataničina kćerka i njen muž imaju dvanaest kvadrata više nego što imaju oni; drugarica Vera je dvaput provodila odmor na ostrvima, i drugi ponižavajući jadi.

Ali čak i takvi traumatični penali nisu pokvarili Aljbininu želju za šutiranjem. Čitavu prelaznu seriju udaraca nećemo razmatrati, a poslednji odlučujući šut nije čak bio ni nanesen po Turbanovu, nego po njegovim novim prolećno-jesenjim dubokim cipelama. Odlučujući u tom smislu što je upravo nakon njega Turbanov i doneo bezuslovnu odluku da se razvede od žene.

Jednog lepog dana slučajno je spazio kako Aljbina, odlazeći svojim poslom, primiče svoje oštre trepavice ogledalu u predsoblju, čini neku neuhvatljivu ritualnu radnju i mirno se udaljava – kao već potpuni stranac. Takvo otuđenje i preobražaj žene u nepoznatu zlu lepoticu gledao je on hiljadu puta, no to, način na koji ta neznanka, idući prema vratima, s neobuzdanom

ljutinom, šutira njegove skromne, ni za šta krive duboke cipele, video je prvi put.

I, kao što se izražava jedan podrugljivi autor, tad se sve i završilo³.

3

Mada „završilo se“ – nije sasvim tačno, bolje reći, potpuna je laž, ako živiš i hodiš s takvim osećajem kao da su ti iz tela iščupali, bez anestezije, živo tkivo, odvojili neka jedinstvena srčana vlakna te na tom mestu rastu upaljene šupljine, paklene crne rupe, koje ničim više nikad nećeš ispuniti, čak i ako se nađeš u raju.

Eto otprilike u kakvom je stanju bio Turbanov, pošto je Aljbina spakovala stvari i preselila se kod svoje majke – a na kraju je kazala da je odavno nameravala da to učini, samo je čekala pogodnu priliku. U Aljbininom odsustvu sav svakidašnji način života je pretećom brzinom postao otužan i izgubio sjaj.

Ležući da spava, zabadajući nos u jastuk, Turbanov je zapazio da jastučnica nije čista, zaudara po znoju, i, već tonući u san, razmišljao je: trebalo bi da sutra odem po prašak za pranje veša, stalno zaboravljam; ipak sutradan posle posla opet je to smetnuo s uma. Tumarao je s odsutnim pogledom po supermarketu „Otadžbina“, da bi na kraju kupio cigarete, teglu ajvara od plavog patlidžana i kao kamen čvrste poluproizvode od mesa, dobijene odnekud iz zone većitog leda.

³ Autor misli na Danila Harmsa. Citat „Тут все и Кончилось“ je iz *Anegdota koje se pripisuju Danilu Harmsu*: „Puškin sedi u svojoj sobi i razmišlja: „Ja sam genije – u redu. Gogolj je takođe genije. Ali i Tolstoj je takođe genije, i Dostojevski je, Bog dušu da mu prosti, genije! Kad će se sve to završiti? Tad se sve i završilo.“ (Prevela s ruskog Kornelija Ičin, *Sada kad sam se probudio, Antologija ruske priče XX veka (od Sologuba do Harmsa)*, Logos, Ortodos, Ant, Beograd, 1995). (Prim. prev.)

Jedanput se Turbanov toliko rastrojio da je sramota pričati. Dobro je da niko nije video s kakvom je besmislenom pažnjom on uveče, samo što je došao kući, počeo da prebira po figuricama od fajansa, koje mu je Aljbina uporno darivala svake Nove godine: kunića, tigrića, zmajića; i kako je nakon nekoliko minuta nalazio sebe da jeca – u iskrivljenoj pozi, u zgužvanom kancelarijskom odelu, u silnim slinama od prehlade.

4

Sutradan on nije išao na posao, iako je to bio drugi četvrtak u mesecu, to jest mesečni Dan suverene pravoslavne demokratije, a nedolazak čak i zbog bolesti mogli su oceniti kao nelojalnost četvrtog stepena, ako ne i gore – kao individualni ateizam zapadnog tipa.

Ali Turbanov je imao tople, drugarske odnose s neposrednim pretpostavljenim, koji se prezivao Nadrejev. Za drzovitog dečastva oni su rame uz rame krali iz školskog hemijskog kabineta važne komponente za proizvodnju baruta u kućnim uslovima i zajedno su počeli da puše. U dalekoj nemirnoj mladosti naizmenično su se udvarali jednoj te istoj zreloj devojci intrigirajuće prošlosti, koja ih je obojicu povukla za nos, rekavši svakom ponaosob da je njen tata zarazio mamu sramotnom polnom bolešću baš u trenutku začeca, iz kojih razloga je kćerčica, odnosno ona sama, ispostavilo se bolesna od rođenja. Zašto je izmislila tu glupost, nije jasno. Moguće je da je imala neku posebnu legendu za proveravanje, slično testu. Oba pretendenta nisu izdržala probu. Nadrejev se posle medicinske novosti prilično ozbiljno oneraspoložio i napustio je redove udvarača, zbog čega je bio

nazvan izdajicom. A Turbanov je, naprotiv, s većito zelenom naivnošću počeo da devojku teši: tobože, ništa strašno, jer bolest se može izlečiti – samo da je čovek bio dostojan! No smesta je dobio prekor za neprobirljivost na seksualnom polju. Ukratko, prva ljubav je imala ponižavajući apotekarski miris i bila je praćena osećanjem krivice.

Za vreme svog neobično dugog života Turbanovu je pošlo za rukom da poživi u četiri veoma različite zemlje, premda se nikuda nije iseljavao i nijedanput nije napuštao domovinu. Pa se tako desilo da se sa svakom promenom vlasti u zemlji kardinalno menjalo državno uređenje, a zajedno s njim – svi glavni zakoni i moralne norme. Brzo prihvatiti i zavoleti nova pravila, sroditi se s njima nije uspevalo svakom. Nekim građanima je tragično nedostajalo prilagodljivosti i patriotizma da s oduševljenjem prime bilo koje promene u svojoj otadžbini, koja je, kao što se zna, uvek u pravu.

Turbanov je, na primer, ipak bio svedok vremena, kada je bio na snazi zakon koji je kažnjavao za „primanje i davanja mita službenom licu“. Ovaj zakon je postepeno nestajao, kao što su iščezavali kućni telefoni, laserski diskovi, brushalteri i trajno zabranjeni vaj-faj. Sada se i u ukazima i u zvaničnoj distribuciji zastareli termin „mito“ s poštovanjem tumači kao „dobrovoljna pomoć u realizaciji funkcija vlasti“ ili kao „narodni poslovni resurs“. Doduše, u usmenim pregovorima dajućih i primajućih lica, kao i pre, čula su se intimna prehrambena došaptavanja: „limun“, „lubenica“, „kupus“, „zeleniš“⁴ i fini, delikatni nagoveštaji u smislu – „sutra da rodiš pedeset komada⁵ – ili ću da te nabijem na kurac!“

⁴ Po kriminalnom žargonu: limun – milion, lubenica – glava (stotka neke jedinice), kupus – pare, zeleniš – zelembaći, dolari. (Prim. prev.)

⁵ Po kriminalnom žargonu: hiljadarka, hiljada. (Prim. prev.)

Turbanov je imao jedan veliki socijalni defekt, štaviše dva.

Prvo, humanističko obrazovanje, koje je on naivno stekao još pre nego što su čitavu maglovitu filologiju i sipko novinarstvo zamenili za jedine, pouzdane Osnove duhovnosti.

Drugo, on nije naučio da koristi narodni poslovni resurs. Drugim rečima, nije znao da prima. On nije počeo da prima čak ni kada je nemoderni prosti „mito“ za mnoge državne službenike postao faktički ozakonjeni deo zarade, kao bakšiš za konobara.

A najviše mu je škodila i ometala ga da se saglasi s bilo kojim vremenima nekakva neuništiva spremnost da se oslanja na apsolutno efemerne stvari, bez praktičkog smisla i vrednosti: bio to nepoznati miris sapuna s vetiverom⁶, istrajno staro drvo na smeću pored puta, koje gubi lišće, ili jednostavno omiljeni pogled s prozora.

5

Zarad pogleda s prozora, zarad takve sitnice, mogao bi čak i da napusti svoje sadašnje radno mesto, i pored toga što je ono bilo sasvim zadovoljavajuće i, uzgred rečeno, za mnoge zavidno mesto državnog službenika srednjeg ranga.

Prozor Turbanovljevog kabineta gledao je na slepi i gluvonemi betonski zid susedne zgrade iz epohe konstruktivizma. Kad bi prislonio obraz na levi kraj prozorskog okvira i pogledao ukoso na desnu stranu, mogao bi nekako da zaobideš pogledom

⁶ Vetiver (lat. *Chrysopogon zizanioides*) – tanko drvo sa dugim lišćem i malim korenem, poreklom iz Indije i Indonezije. Često je korišćen u parfimeriji, pogotovu u drvenim, orijentalnim kompozicijama, pretežno muškim. Njagov miris je drveni, s nijansom zemlje i korenja i sa blagim mirisom dima. Veoma je dugotrajan miris. (Prim. prev.)

betonski ugao: iza njega se nazirao deo Trga ustanka, popločan sovjetskom kaldrmom i okružen beživotnim buticima, koje su zatvorili još prethodne Petoletke privremenih poteškoća.

U sredini trga ostao je džinovski spomenik Lenjinu od granita – jedino što su ga dekorisali smelim plastičnim blokovima, a natpis na postamentu (citat o pobedi proletarijata) pažljivo su sastrugali i nadomestili pozlaćenim rečima pretposlednjeg nacionalnog vođe, koje je taj svojevremeno napisao u knjizi utisaka gostiju prilikom obilaska Ipatijevskog manastira⁷: „Divno! Kao i sve u Rusiji!“

Međutim, kod Turbanova se nije pojavila želja da prisloni obraz na kraj prozora i pogleda ukoso da bi osmotrio Trg ustanka. On je na tom trgu i bez toga bio svakoga dana, kada je išao na posao – deset minuta hoda ne previše sigurnim korakom. A Turbanovljev korak je zaista bio nekako nesiguran, kao da je rizikovao da pregazi sporu ledenu reku, prepuštao se razmišljanjima, no svaki čas naleće na rogotatna neočekivana pitanja, u stvarnosti odavno odgovorena, ali svejedno zajedljiva i ranjavajuća.

I kao rezultat, završavajući forsiranje terena, on je svako jutro mahinalno upirao pogled na granitni postament i na pozlaćenu poruku, koja je pretendovala na to da služi kao odgovor na svako pitanje: „Divno! Kao i sve u Rusiji!“

⁷ Ipatijevski manastir, posvećen Svetoj Trojici, jeste manastir Ruske pravoslavne crkve u Kostromskoj oblasti. Nalazi se kod mesta Kostroma, na zapadnoj obali istoimene reke u blizini njenog ušća u Volgu. Manastir je poznat po tome što je odigrao značajnu ulogu u događajima ruske istorije nazvanim Smutno vreme ili vreme nevolja (1598–1613). Manastir se tada našao u središtu jednog od najsudbonosnijih događaja u istoriji Rusije: završetka smutnog doba, proterivanja stranih osvajača (Poljsko-litvanske unije) i uspostavljanja ruske državnosti uz dolazak dinastije Romanovih na ruski presto. (Prim. prev.)